

Södertörns högskola

Examensarbete, 10p

Vårterminen 2007

Gymnasier reformer

– en jämförelse av politiska argument

En jämförelse mellan gymnasier reformerna 1963 och 2009

Författare: Anna Sundin

1 Inledning och bakgrund

2 Syfte och frågeställningar

3 Teoretisk ram

4 Källor samt avgränsningar

5 Metod

6 Undersökning

6.1 Gymnasiets uppbyggnad

6.2 Undervisningens ämnesinnehåll

6.3 Utbildningens långsiktiga mål

7 Avslutning

7.1 Slutsatser

7.2 Sammanfattande diskussion

Källförteckning

Abstract

The purpose of this paper is to examine which factors lay behind political decisions when reforming upper secondary school. Three major factors are used: political, economical and structural. These factors become visible by comparing the school reforms 1965 and the coming one in 2009. An analytical scheme is used to find the factors in the primary information. The study is based both on political inquiries and on debate articles from newspapers and political papers.

The results show that two factors are more visible than the third, and that is the ideological and structural. The economical factor is visible but hasn't the same influence in the debate as the two others and it isn't conclusive for the reforms.

Sammanfattning

Syftet med uppsatsen är att undersöka de faktorer som ligger bakom politiska beslut om att reformera gymnasiet. De tre övergripande faktorer som används är: politiska, ekonomiska och strukturella. Dessa faktorer undersöks genom att jämföra hur den socialdemokratiska debatten angående gymnasiereformen 1965 samt hur dagens debatt inom alliansen kring den kommande reformen 2009 ser ut. För att se dessa i källmaterialet har ett analytiskt schema använts. Den metod som används är kvalitativ textanalys av olika debattartiklar samt politiska utredningar.

Resultaten visar att två av faktorerna, den ideologiska samt den strukturella, väger tyngre när gymnasiereformer diskuteras. Även om den ekonomiska faktorn är förekommande så tar den inte lika stor plats samt används inte som ett avgörande argument för att reformera gymnasieskolan.

Nyckelord: Skolreform, politisk debatt, implementering

1 Inledning

Skolan är en av våra viktigaste institutioner i samhället. Där formas och utvecklas de barn och ungdomar som senare skall föra landet vidare i framtiden. Hur bygger man upp en sådan institution och vilka lärdomar och kunskaper skall prioriteras inom skolans ramar är bara två av många viktiga frågor som måste tas ställning till när skolan förändras. I skolväsendet skedde det många reformer under 60-talet av socialdemokraterna och reformen av gymnasieskolan var en del i detta större reformarbete. Därför är det intressant att närmare studera den politiska debatten inom det socialdemokratiska partiet för att se hur stora viktiga beslut fattas. Just nu är en ny reform under utredning på uppdrag utav den sittande koalitionsregeringen som består utav moderaterna, folkpartiet, centern samt kristdemokraterna. Den utav socialdemokraterna planerade reformen Gy-07 blev i sista stund inställd av den nya regeringen och en ny reform 2009 planeras istället. Genom att sätta dagens debatt om nya reformer i kontrast till de på 60-talet vill jag se om vissa förändringar och ideologiska tankar finns kvar trots den tid som gått. Anledningen till att jag jämför dessa två reformer är att båda är omfattande reformer som är genomgripande för hela gymnasieformen samt har liknande drag i sina reformförslag.

Bakgrund – gymnasiets struktur över tid

Den första formen av gymnasium skapades 1878 och hette högre allmänna läroverk. 1905 delas läroverken till en nedre del, realskolan, och en övre del, gymnasiet. Realskolan skulle ge en allmän medborgerlig bildning medan gymnasiet skulle förbereda för högre studier.¹ Det fanns då två linjer på gymnasiet, latinlinjen samt reallinjen. 1953 tillkom en tredje linje, allmänna linjen, och de tre linjerna indelades i två grenar. Studiegången avslutades med en studentexamen. För den mer praktiska, yrkesinriktade utbildningen fanns teknisktgymnasium samt handelsgymnasium, de så kallade fackgymnasierna. 1962 tas ett riksdagsbeslut om en ny obligatorisk skola, grundskolan. 1960 hade en gymnasieutredning tillsatts och deras betänkande² kom 1963. Beslut togs i riksdagen året därpå och 1965 kom läroplanen för det nya gymnasiet. 1968 startar den nya integrerade gymnasieskolan med en reformerad yrkesutbildning. Det innebär att skolformerna gymnasiet, fackskolan och yrkesskolan

¹ Gunnar Richardson, *Svensk utbildningshistoria*, s. 60.

² SOU 1963:42, *Ett nytt gymnasium*

slås samman till en gemensam skolform, Gymnasieskolan.³ Decentraliseringen påbörjades under 70-talet och innebär att kommunen och inte staten skall ha det direkta driftansvaret för den pedagogiska verksamheten. 1989 tas ett riksdagsbeslut där kommunerna får än mer ökad frihet och minskat statligt inflytande kring skolan.⁴ Den nya gymnasieskolan klarar dock inte av den alltmer ökande elevtillströmningen och därför tillsattes 1976 års gymnasieutredning, det dröjde dock tom 1984 innan ett riksdagsbeslut kom. Denna gick inte på utredningens linje som hade förordat en omfattande reform av gymnasieskolan, istället beslutades att mindre mer successiva förändringar skulle genomföras på testbasis. Ett flertal kommuner genomförde olika försöksverksamheter vilket ledde fram till en ny reform 15 år senare. Detta skedde genom den nuvarande gymnasiestrukturen som fick sin form enligt propositionen, *Växa med kunskaper*⁵, den antogs av riksdagen 1993 och gällde gymnasieskolan och vuxenutbildningen. Dess främsta innebörd är att alla ungdomar skall erbjudas en treårig gymnasieutbildning och att alla program skall ge behörighet för fortsatta studier i högskolan. Den nya läroplanen från 1994 (Lpf 94) är en läroplan i anslutning till 1991 års gymnasieskola. Den är uppbyggd med dels en läroplan som uttrycker mål för utbildningen och som är mycket övergripande och fri från detaljföreskrifter, dels kursplaner tryckta i separata häften. Flera uppföljningsstudier har genomförts efter -91 års reform, dessa gav upphov till en mindre proportion 1998 där några mindre förändringar gjordes, bl.a. att teknikprogrammet införs som nytt nationellt program och att begreppet gren byttes till inriktning för program.⁶ De nya betygsstegen G, VG och MVG började användas 1998. En ny utredning tillsattes 2003 som resulterade i betänkandet *Åtta vägar till kunskap*, denna utredning blev mycket omdiskuterad och när det efter valet 2006 blev regeringsskifte avbröts flera av de reformer som planerats. En ny gymnasiereform planeras nu med start 2009/2010 och därför har en gymnasieutredning tillsatts som ska vara klar med sin utredning i mars 2008.⁷

Skolan och normer

En norsk forskare, Per Dalin, som som ingående har studerat skolutveckling menar att kyrkan som en gång var samhällets bärande förmedlare av normer idag inte längre

³ Gunnar Richardson, *Svensk utbildningshistoria*, s. 190

⁴ Ibid, s. 165

⁵ Prop. 1990/91:85

⁶ Gunnar Richardson, *Svensk utbildningshistoria*, s. 199

⁷ <http://www.regeringen.se/sb/d/8936/a/78949>, 071101

innehåller denna roll utan det är nu skolans roll. Detta beror enligt honom bl.a. på att kyrkan inte längre innehåller det kunskapsmonopol som det hade innan industrialiseringen, många söker sig idag till alternativa rörelser eller kompenserar genom konsumtion.⁸ Att det är skolan som är en av de viktigaste förmedlarna av normer slår igenom i läroplanerna, Lpf 94 säger:

”Läraren skall

- klargöra det svenska samhällets grundläggande värden och med eleverna diskutera konflikter mellan dessa värden och faktisk verklighet,
- öppet redovisa och tillsammans med eleverna analysera olika värderingar, uppfattningar och problemställningar samt konsekvenserna av dessa,
- klargöra skolans normer och hur dessa är en grund för arbetet samt tillsammans med eleverna diskutera och utveckla regler för arbetet och samvaron i gruppen,
- uppmärksamma och i samråd med övrig skolpersonal vidta nödvändiga åtgärder för att förebygga och motverka alla former av kränkande behandling och
- visa respekt för den enskilda eleven och i det vardagliga arbetet ha ett demokratiskt förhållningssätt”⁹

Detta gör att lärare idag har en speciell roll som är ovanligt bland yrken menar Colnerud och Granstam, läraren skall både värna om elevernas välbefinnande och dessutom företräda samhällets intressen kring demokrati m.m.¹⁰ Även Carlgren och Marton menar att lärarnas situation idag är annorlunda idag än tidigare då lärare idag måste vinna auktoritet, de har den inte automatiskt, då arbetet skall bedrivas på en mer jämställt sätt. Läraren är inte enbart en genomförare utav läroplanens mål utan även den som skapar miljöer för lärande och den som konstruerar elevernas läroplaner.¹¹ Stora skillnader finns mellan de olika läroplanerna vilket påverkar lärarna menar Carlgren och Marton:

”Denna ständiga omformulering av kraven på lärarna har konsekvenser för deras arbete. Det uppstår ständiga ’brott’ i yrkets kunskapsutveckling. Det som utvecklats och tagit form innan en skolreform går inte alltid att överföra till nästa. Delvis slår reformerna undan benen för lärarna – de får ständigt börja på nytt.”¹²

⁸ Per Dalin, *Utbildning för ett nytt århundrade*, sid. 27-28

⁹ Lpf 94 s. 13

¹⁰ Colnerud och Granström, *Respekt för läraryrket*, s. 34

¹¹ Carlgren och Marton, *Lärare av imorgon*, s. 82

¹² *Ibid*, s. 80

2 Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att jämföra två gymnasiereformer vid olika tidpunkter för att se vilka argument som används politiskt för att reformera gymnasiet.

För att besvara syftet används följande frågeställningar:

Vilka argument framför socialdemokraterna 1963 och alliansen 2007 i debatten kring reformeringen av gymnasieskolan?

Hur vill socialdemokraterna och alliansen att den nya skolan ska utformas? För att besvara frågan studeras följande:

- Skolans utformning
- Undervisningens ämnesinriktning
- Undervisningens långsiktiga mål

3 Teoretisk ram

Sentida reformer i den svenska gymnasieskolan

Gunnar Richardson har forskat kring skolans förändringar i Sverige med fokus på 1900-talet och speciellt efter 1950-talet då reformarbetet varit stort. Richardson är en intressant forskare att relatera till när det gäller reformer inom skolväsendet. När Richardsson sammanfattar 1960-talet och diskussionen som pågick kring gymnasieskolan vid den tiden framhåller han följande punkter som viktiga i debatten: Allmänbildning, latinfrågan, objektiv kristendomsundervisning kontra religionsundervisning, arbetsformerna, studentexamens avskaffande och enhetsgymnasium där yrkesskolan integreras med övriga skolformer.¹³

För 1990-talet har Richardsson tagit fram några viktiga drag som han menar har påverkat skolväsendet i högre grad än annat:

Stor volymtillväxt, mer differentierad ungdomsskola, skola utan examen, enhetligare lärarkår, skolans kommunalisering, ekonomiska krisen på 90-talet och skolpengsmarknaden.¹⁴

¹³ Richardson, *Svensk utbildningshistoria*, s. 132-134

¹⁴ Ibid, s. 233-239

I denna undersökning blir Richardssons punkter mycket intressant och jag ska se om hans punkter kan verifieras i denna studie. Därav kommer jag att återknyta till hans studie i slutdiskussionen.

Implementering av politiska beslut i skolan

Anders Sannerstedt menar att skolan är en organisation som kan klassas som en top-down styrd organisation, politiska beslut tas ovanifrån och sedan följer en styrningskedja nedåt där varje steg styr det efterföljande. Vid studier av implementeringar är det viktigt att se vad man vill studera, är det de politiska avsikterna med en lag eller tillämparnas handlande.¹⁵ En teori kring implementering som Sannerstedt refererar till har presenterats av Micheal Lipsky nämligen street-level bureaucrats, närbyråkrater. Denna teori är användbar inom alla områden som arbetar med människor, som skolan och vården, där dessa byråkrater har så stor handlingsfrihet i sin dagliga verksamhet att det blir dem, inte politikerna, som utformar politiken inom sitt område.¹⁶ Detta beror till stor del enligt Lipsky på att verksamheten kräver stor kompetens samt individuella anpassningar, därav har både politiker och avnämarna, eleverna, svårt att kontrollera verksamheten. Detta har dock inte endast nackdelar menar Sannerstedt utan det finns stora fördelar med att den som har kunskapen styr innehållet i det praktiska arbetet och politikerna har ofta goda möjligheter till att påverka förutsättningarna för verksamheten genom olika beslut som organisationens utformning, lokaler, personal, utrustning m.m. För att kunna genomföra reformer krävs resurser, dessa finns inte alltid i den mängd som verksamheten behöver för nå målen som politikerna satt upp. Sannerstedt menar dock att politikerna ofta är medvetna om dessa resursproblem och därav ser målen mer som riktmärken och inte mål som ska uppfyllas helt ut.¹⁷

Per Dalin menar att det finns en viktig skillnad mellan att godkänna en viss politik genom acceptering och det praktiska genomförandet av det i den enskilda skolan. Förändringsarbetet i praktiken tar flera år medan de politiska besluten går relativt

¹⁵ Anders Sannerstedt, *Implementering - hur politiska beslut genomförs i praktiken*, ur *Politik som organisation*, s. 24

¹⁶ *Ibid*, s. 22

¹⁷ *Ibid*, s. 36

snabbare. Dalin menar även att skolor ofta mer präglas av stabilitet än av förändringsarbete och att det finns ett gap mellan intentioner och realiteter.¹⁸

”Jag tvivlar inte på att politiska, ekonomiska och sociala förändringar i samhället, där man inte planerat några konsekvenser för skolan, har haft ett långt större inflytande på skolans utveckling än de projekt och planer som utvecklats internt.”¹⁹

När det gäller komplexa organisationer, som skolan, tar det lång tid att implementera nya beslut då organisationen är trögriktig. En tidsaspekt på 5-10 år innan resultat av implementeringen kan synas och genomslagskraften kan bestämmas enligt Sannerstedt.²⁰

Skolan som organisation

Utbildningssystemet är speciellt som organisation då det inte är eleverna, de som utnyttjar tjänsterna, som väljer sina representanter utan deras föräldrar genom politiska val. Dock röstar väljarna på ett politiskt parti som har flera programpunkter där skolan är en del i deras politik vilket gör att väljaren kanske egentligen inte sympatiserar med partiets skolpolitik men ändå röstar på dem. Därav har väljarna lite inflytande på utbildningspolitiken.²¹

Dalin menar att skolor inte är isolerade från omgivningen när de arbetar med sina uppgifter utan att det finns centrala och lokala förutsättningar för skolans verksamhet som avgör vilket spelrum som skolan har i sitt val av lösningar.²² Han har skapat en figur som demonstrerar skolan som organisation, figur 1. Denna figur kommer användas som utgångspunkt även i denna undersökning, dock med vissa modifieringar, se avsnitt 5.

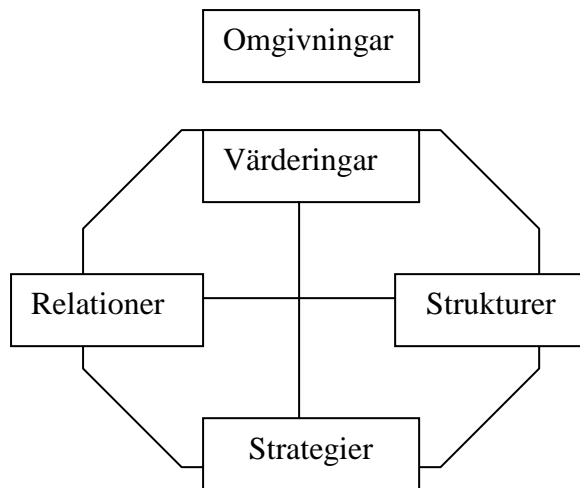
¹⁸ Per Dalin, *Skolutveckling Teori*, s. 23

¹⁹ Ibid, s. 29

²⁰ Anders Sannerstedt, *Implementering - hur politiska beslut genomförs i praktiken*, ur *Politik som organisation*, s. 41

²¹ Dalin Per, *Skolutveckling teori*, s. 109

²² Ibid, s. 115-116

Figur 1, källa Per Dalin, Skolutveckling teori, s. 163

Omgivningarna: Det är både närmiljön och storsamhället omkring varje enskild skola. Varje skola måste ta ställning till hur de integrerar med sin omgivning samt till vilken grad den har öppenhet för dessa.

Värderingar: Inom varje skola finns det en mängd värderingar, både de formella målen och praxis, därav uppkommer det även konflikter mellan dessa värderingar. De värderingar som är knutna till synen på inläring och undervisning är också en viktig del. Dalin ser detta begrepp ur en rad olika perspektiv, bl.a. det politiska perspektivet som anser att det är viktigt att det är samhället som bestämmer skolans värderingar och mål, det är sedan upp till varje skola att tolka dessa och hålla de lokala intressena i ordning så att de officiella målen hålls fast vid.

Strukturer: Här syftar Dalin på flera olika strukturer; besluts, uppgifts och kommunikationsstrukturer. Strukturen på varje skola måste klara av det administrativa arbetet samt att de måste vara tillräckligt öppet och flexibelt för att möjliggöra förändringar.

Relationer: Här åsyftas de mellanmännsliga relationerna på en skola och hur de uttrycks inom organisationen. I en organisation som bygger på samspel mellan människor är relationer viktigt för kvalitén och hur man löser problem en viktig del.

Strategier: Det är ledningens roll att föra skolan framåt och utveckla den. Ledningen ska även finna de bästa metoderna för att balansera värderingar, strukturer och relationer.

Dalin menar att det idag är svårt att planera för den framtida skolan då förändringstakten är så hög i samhället samt förändringarna svårare att förutsäga. Därav menar Dalin att man istället ska börja med vilken framtid man vill ha då dessa val hänger ihop med hur man sedan ska förändra skolan.

4 Källor samt avgränsningar

Genom att sätta dagens debatt om nya reformer i kontrast till de på 60-talet vill jag se om vissa förändringar och ideologiska tankar finns kvar trots den tid som gått. Både 1960-talet samt 2000-talet präglas av en ekonomisk stabilitet vilket ger en högre grad av reformer i samhället. Därav är gymnasiereformen på 60-talet och den stundande 2009 två omfattande skolreformer jämfört med andra skolreformer som skett under århundradet. Därför är det intressant att jämföra just dessa två för att se om det föreligger liknande resonemang bakom dem båda och i så fall på vilka sätt? Båda reformer kommer att studeras innan besluten kring utformningen ligger klara då det finns en livlig debatt kring hur gymnasiet bör utformas på bästa sätt. Mina källor syftar till att belysa både debatten samt politiska skrifter för att komma åt min grundfrågeställning, vilka argument som används i debatten kring reformen. Jag har valt att använda både politiska manifest som SOU, kommitté beredanden, utbildningsmanifest och ledare samt debattartiklar från dagstidningar. Detta för att se både hur de politiskt styrande resonerar kring reformen och andra politiskt aktiva inom samma ideologiska strömning.

För att se vad 60-talets styrande politiker anser kring ett förändrat gymnasium kommer jag att använda mig av den gymnasieutredning som kom ut 1963: SOU 1963:42, *Ett nytt gymnasium*.²³ Tidningen *Tiden* kommer att studeras, det är en socialdemokratisk tidskrift som inte är objektiv utan färgad av partiet men i min undersökning är detta en förutsättning för att studera den socialdemokratiska debatten. Jag har valt att studera både ledare, artiklar och kommentarer då alla inlägg om gymnasiereformen är intressanta för min undersökning. Tidsperioden i undersökningen sträcker sig från 1961 till 1965 och det gavs ut tio nummer per år. Dessa år har valts då gymnasieutredningen tillsattes 1961, lade fram sin utredning 1963 och riksdagsbeslutet om gymnasiet kom 1965. I dessa utgivna nummer fann jag

²³ Nils Gustav Rosén som var generaldirektör för skolöverstyrelsen 1947-1964 var ansvarig för utredningen. www.ne.se 071201

totalt 10 användbara texter. De fördelar sig på två ledare, tre artiklar och fem kommentarer. Ledarna och artiklarna är långa och innehållsrika, de kan vara på flera sidor styck. Kommentarererna är mycket korta och koncisa dock uttrycker de mycket klart en ståndpunkt som i denna undersökning lämpar sig mycket väl som källmaterial. En svaghet med materialet är att det är just en intern debatt som riktar sig mot andra inom partiet och inte utåt mot samhället i stort. Dock överväger nyttan med att få väldigt tydliga ståndpunkter och olika infallsvinklar på reformen, detta för att lättare se de bakomliggande faktorerna.

Alliansens rapport *Mer kunskap – en modern utbildningspolitik*²⁴ används som en grund för vad regeringspartierna vill med den tilltänkta reformen 2009. Den är en gemensam syn på skolan från de fyra regeringspartierna från 2006 och ger en djupare bild av vad regeringspartierna gemensamt vill med den kommande reformen 2009. Den tillsatta gymnasieutredningens kommittédirektiv används även som en bakgrund till hur alliansen vill reformera gymnasieskolan.²⁵ Uppdraget ska redovisas senast den 31 mars 2008. Dagstidningen *Dagens nyheter* kommer att användas som ett komplement för att se alliansregeringens ståndpunkter kring reformen. Tidningen är en av Sveriges ledande morgontidningar som har en debattsida där debattartiklar publiceras samt svar på artiklar. DN är en liberal tidning som avspeglar vad regeringspartierna anser om den förestående gymnasireformen, källan är liberalt färgad men detta är en förutsättning för att den ska användas i denna undersökning. Att källan verkligen är så pass färgad att den lämpar sig för undersökningen visar Matilda Wiklunds avhandling *Kunskapens fanbärare*²⁶ på. Hon har i sin avhandling påvisat hur DN under 1990-talet endast släppt in liberala röster i sina debattsidor när det gäller skolfrågor.²⁷ I DN finns det 5 debattartiklar publicerade mellan 2006-2007 som är användbara. Även fler tidningar kommer att användas för att ge en bredare bild utav hur partierna ställer sig till reformen, ledare och debattartiklar från Sydsvenska, Expressen och Göteborgs-Posten används i undersökningen. Ovanstående tidningar används då de ideologiskt ligger nära alliansens politik, Sydsvenskan är oberoende liberal, Göteborgs-Posten är liberal och Expressen är oberoende liberal.

²⁴ http://www.moderat.se/material/pdffiler/moderat_7517.pdf, 21/3

²⁵ <http://www.regeringen.se/sb/d/8936/a/78949>, 18/11

²⁶ Matilda Wiklund, *Kunskapens fanbärare*, Örebro universitet (2006)

²⁷ Pedagogiska magasinet, nr 2 maj 2007

En nackdel med materialet är att det inte lika tydligt visar den inre debatten kring reformen på samma sätt som materialet för 60-talet gör. Det är mer problematiskt att finns samma debattforum idag som för 60-talet, mycket av den interna debatten utspelar sig inom slutna rum på t.ex. intranät och inte i tidningar på samma sätt. Det går inte heller att studera alliansens samlade bild genom att studera partitidningar då det är fyra olika partier och det finns inget gemensamt debattforum. Därav har jag här valt att kombinera olika källor för att få en så bred bild som möjligt av allians regeringens gymnasiereform.

Jag har inte valt att använda mig av artiklar eller politiska skrifter som avhandlar hela skolsystemet utan endast de som riktar sig mot gymnasiet. Detta för att avgränsa studien. Inte heller används artiklar om andra länder och deras gymnasiesystem då denna studie är inriktad endast mot Sverige.

5 Metod

I undersökningen av källmaterialet kommer jag att använda mig av en kvalitativ textanalys som är komparativ mellan de två tidpunkterna. Anledningen till att jag valt just denna metod är att den är mer tolkande och djupgående än ett kvantitativt tillvägagångssätt. Då jag vill komma åt bakomliggande faktorer till dessa reformer räcker inte en kvantitativ analys där man studerar förekomsten av ord eller argument utan jag använder istället en analytisk kodning som gör det möjligt att studera speciella idéer och föreställningar i materialet. Martyn Denscombe beskriver att analytisk kodning är att först bryta ner data till analysenheter och sedan att kategorisera enheterna.²⁸ För att få fram socialdemokraternas samt alliansens syn på de behandlade gymnasiereformerna tänkte jag använda mig av ett antal undersökningsvariabler till frågeställningarna. Detta för att avgränsa dem då de annars blir väl omfångsrika och svårdisponerade. I avslutningen skall jag sedan försöka återkoppla variablerna till frågeställningarna. Variablerna har valts efter frågor som debatterats extra i källmaterialet. Mina undersökningsvariabler är följande:

- Gymnasiets uppbyggnad, hur skall det nya gymnasiet se ut?
- Undervisningens ämnesinnehåll, vilka ämnen bör studeras och varför?

²⁸ Martyn Denscombe, *Forskningshandboken*, s. 247

- Utbildningens långsiktiga mål, vilka bör uppnås och hur?

Jag gjort ett analyschema som jag kommer att använda mig av för att närmare kunna studera variablerna, se figur 2.

Figur 2	Ekonomiska faktorer	Strukturella faktorer	Ideologiska faktorer
Gymnasiets uppbyggnad			
Undervisningens ämnesinnehåll			
Utbildningens långsiktiga mål			

Den vänstra kanten representerar mina undersökningsvariabler och den högra sidan visar tre större övergripande faktorer. Faktorena visar på ett större perspektiv för att undersökningen inte endast handlar om detaljfrågor. Dessa faktorer finns inte rent utskrivna i texten men framkommer ändå och här kommer min egen tolkning in. Eftersom variablerna är stora och lätt har fler tillsyftningar än just det jag tänkt mig kommer jag här att ange vad jag menar med en ekonomisk, ideologisk samt strukturell faktor.

- Den ekonomiska faktorn handlar om kostnader och intäkter både för stat och näringsliv, kortsiktigt och långsiktigt. Utbildning är en investering både i nuet och i framtiden och hur speglar detta av sig i debatten.
- En ideologisk faktor handlar om de politiska värderingarna inom partierna som t.ex. jämlikhet och lika rättigheter för alla. Hur avspeglar sig de viktiga väljarna och deras behov i debatten?
- Strukturellt innebär själva organiseringen av skolväsendet samt förberedelser inför framtiden både inom skolan men även i hela samhällets struktur.

I avsnittet tidigare forskning presenterades Per Dalins figur, *figur 1*, som visar hur skolans som organisation verkar. Dalin använder sig av fem beståndsdelar som är viktiga för att förstå skolan som organisation och dessa har jag utgått ifrån när jag skapade mina variabler. Dock har jag slagit ihop dem till ovanstående tre variabler för

att få dem mer övergripande för hela skolväsendet och inte gälla enskilda skolor och deras organisation.

För att undersöka 60-talets reform kommer jag att titta på Gymnasieutredningen från 1963 och de synpunkter som de lägger fram. Även artiklar, ledare och kommentarer publicerade i *Tiden* angående gymnasireformen kommer att undersökas för att få en bild av socialdemokraternas inre debatt. Då *Tiden* var det största debattforumet inom socialdemokratien på 60-talet kan den ge information om hur gymnasireformen behandlats inom partiet. För dagens debatt kommer jag att undersöka artiklar, ledare och kommentarer i Dagens nyheter som är en av de största dagstidningarna i Sverige²⁹, uttalat liberal samt den som har en levande debattsida. Även ledare och debattartiklar från Sydsvenska, Expressen och Göteborgs-Posten kommer att användas för att ge bredare bild av liberala tankar kring alliansen gymnasireform. Jag kommer även att använda mig av Allians för Sveriges rapport kring utbildning, detta för att få en samlad bild över regeringspartiernas gemensamma synpunkter kring gymnasieskolan. I alla avsnitt kommer jag att redogöra för författarnas åsikter och ståndpunkter och sedan att sätta in dem i ett större samband, varför är de frågor som dyker upp viktiga?

²⁹ DN:s upplaga var under 2006: 345.000 exemplar per utgivningsdag. Under samma period lästes tidningen av 881.000 personer varje dag. Alltså över tio procent av landets befolkning mellan 15 och 79 år läser tidningen varje dag. *Taget från DN den 2/9*

6 Undersökning

Undersökningen följer en tematisk disposition utifrån mina undersökningsvariabler. Jag kommer i varje del i undersökningen att först redogöra för de åsikter och argument som socialdemokraterna under 1960-talet angett för att sedan övergå till alliansens argument för reformen 2009. I slutet av varje del analyserar jag dessa argument och kopplar dem till undersökningsfaktorena.

6.1 Gymnasiets uppbyggnad

Nedan studeras frågan om hur det nya gymnasiet skall utformas.

Gymnasiets uppbyggnad, 1963

I februari 1963 skriver en anonym ledare att det är förvånande att så lite tid ägnats åt frågan hur man ska klara det våldsamt ökade trycket på utbildningsvägar ovanför den obligatoriska skolan. Enligt författaren kan man räkna med att vid 70-talets början kommer hälften av en årskull att söka sig till någon form av fortsatt teoretisk utbildning efter den obligatoriska skolans slut.³⁰ I en kommentar från 1964 är författaren inne på samma spår då han menar att det idag anses fullt naturligt att om något halvtannat årtionde kommer 75-80 % av ungdomarna vara under utbildning trots att det tidigare ansetts som en framtidsvision.³¹ Författaren avslutar med att säga att det största med det gymnasiala reformförslagen är:

”... framtidens helt integrerade skola med dess i det socialdemokratiska programmet skisserade möjlighet för varje svensk att få två frivilliga skolår ovanpå den obligatoriska nioåriga skolan.”³²

Gymnasieutredningen anser även att ca hälften av en årskull på 70-talet kommer att vilja söka sig till en fortsatt utbildningen efter grundskolan. Utredarna anser att det finns flera olika drivkrafter som gör att efterfrågan på utbildning ökar, de identifierar dem till att det är den obligatoriska skolans utbyggnad, ekonomisk, social och kulturell utveckling.³³

³⁰ Osignerad ledare, ”Gymnasium eller gymnasieskola”, *Tiden* 1963 s. 66.

³¹ Kommentar, ”Gymnasiereformen och framtidsvyn”, *Tiden* 1964 s. 510.

³² *Ibid*, s. 512.

³³ SOU 1963:42, *Ett nytt gymnasium*, s. 19 och s. 169-170

Dock finns det olika syner på hur långt gymnasiet verkligen bör vara och vilka olika alternativ som bör finnas för eleverna. Per Erik Brolin menar att det är orimligt att tvinga 15-åringar att välja yrke och därför är det bra med ett länge gymnasium där ingen efteråt behöver känna att de valt fel. Brolin vill ha en horisontell klyvning³⁴ av gymnasiet då han anser att det nu finns både yrkesbestämda och villrådiga 15-åringar och att konjunkturer o.d. tvingar bort många från drömyrket.³⁵ En ledare 1963 ställer sig mer skeptisk till den horisontella klyvningen:

”En överströmning till gymnasiet måste snabbt aktualisera skolkommissionens horisontella klyvning. Man skulle då vid sidan av varandra få relativt likartade skolformer, två gymnasiealternativ jämte fackskolorna. Följden skulle bli en för elever och arbetsgivare svåröverskådlig skala av kompetenser och utbildningsnivåer.”³⁶

Författaren fortsätter med att säga att det är viktigt med ett kortare gymnasiealternativ för dem som går gymnasiet inriktat mot en yrkesverksamhet, de bör få en allmänbildade utbildning samtidigt som den bör vara målinriktad mot deras valda yrkesutbildning. Gymnasieutredningen 1963 anser även dem att den horisontella klyvningen inte är optimal utan föreslår ett gymnasium som består av de tre tidigare fristående formerna gymnasium, fackskola samt yrkesskolan. De ska tillsammans bilda ett överstadium till grundskolan. Den 3-åriga formen bevaras som huvudform men utredarna vill gärna se ett extra år för den tekniska utbildningen.³⁷ Utredningen får i detta medhåll ifrån flera socialdemokratiska skribenter. I en kommentar – 65 skriver författaren att ett led i demokratiseringen av skolan är att gymnasium, fackskola och yrkesskola jämföras. Författaren vill att all utbildning skall jämföras så att den som vill och kan ska få läsa vidare på universitet, inte bara ”... om han har en viss mössa.”³⁸. Tidigare nämnda ledare från – 63 är inne på samma spår och anser att fackskolorna bör vara integrerade i gymnasieskolan, detta skall enligt ledaren finnas flera goda anledningar till och en viktig är den ekonomiska.³⁹

³⁴ Horisontell klyvning innebär att gymnasiet skall vara fyraårigt och delat i en lägre odifferentierad del och en högre starkt specialiserad del.

³⁵ Per Erik Brolin, ”Allmänbildning på gymnasiet”, *Tiden* 1961 s. 111.

³⁶ Osignerad ledare, ”Gymnasium eller gymnasieskola”, *Tiden* 1963 s. 67.

³⁷ SOU 1963:42, *Ett nytt gymnasium*, s. 219, 234

³⁸ Kommentarer, ”All utbildning är likvärdig”, *Tiden* 1965 s. 255.

³⁹ Osignerad ledare, ”Gymnasium eller gymnasieskola”, *Tiden* 1963 s. 69.

Analys av gymnasiets uppbyggnad 1963

Anpassningen av skolan verkar vara en viktig fråga för socialdemokraterna just för att det handlar om arbetarklassens barn som kommer till gymnasieskolan. Det i sig innebär då nya strukturella omformuleringar av skolväsendet för att klara det nya ökade trycket av fler elever. Hur skolan skall utformas anser jag verkar påverkas av alla tre faktorer. Ideologiskt då man anser att all utbildning likvärdig, strukturellt om hur skolan bäst byggs upp med tanke på en förändrad samhällsstruktur samt ekonomiskt där en hopslagning blir mer ekonomiskt riktig.

Gymnasiets planerade uppbyggnad, 2009

Den nya alliansregeringen valde att inte genomföra gymnasiereformen 2007 som den socialdemokratiska regeringen tidigare beslutat om. Skolminister Jan Björklund motiverar detta i en debattartikel i DN:

”Vi har för vår del stannat för slutsatsen att det inte är försvarbart att nu genomföra de förändringar i gymnasieskolans struktur, kursindelning och betygssystem som ’Gy-07’ innebär, när avsikten är att total reformera hela gymnasiet om ytterligare några år.”⁴⁰

Ett nytt gymnasium med tre inriktningar ska istället byggas, en studieförberedande inriktning, en yrkesförberedande inriktning samt en lärlingsutbildning. Detta för att ge eleverna möjlighet att välja efter fallenhet och intresse då alliansen menar att allt fler unga slås ut gymnasiet p.g.a. att de är tvingade att läsa in högskolebehörighet oavsett deras individuella förutsättningar.⁴¹ Genom att inte tvinga alla elever att läsa in högskolebehörighet anses utbildningen ge bättre kompetens för högre studier då den inte behöver anpassas för alla. I dagens skola sänks kraven för att alla ska ha möjlighet att nå målen och på grund av detta är nu eleverna sämre förberedda när de når högskolan än var de varit tidigare.⁴² En ledare av Ann Charlotte Marteus ger medhåll till detta, hon menar att både skolverket som enskilda högskolelärare vittnar om att nya studenter på högskolan har sämre förkunskaper än tidigare. Hon håller inte med om den kritik som motståndare har framfört om att den nya gymnasieformen riskerar att bli en ”sorteringskola” då alla ska få chans att läsa till högskolehörighet, under gymnasietiden eller efter. Den enda farhågan som Marteus yttrar är kring

⁴⁰ Jan Björklund, ”Regeringen blåser av gymnasiereformen”, *DN* 2006

⁴¹ Mer kunskap- en modern utbildningspolitik, s. 18. 2006

⁴² Mer kunskap- en modern utbildningspolitik, s. 18-19, 2006

neddragningarna av komvux som alliansen gjort.⁴³ Även en ledare från Sydsvenskan ger medhåll i Marteus farhågor kring vuxenutbildningen:

”Att strypa möjligheterna till en andra chans missgynnar inte bara individen, utan i längden även samhället.”⁴⁴

Alliansen menar att de tre nya inriktningarna ska ge olika möjligheter: Studieförberedande program ska ge högskolebehörighet, som det dock ska bli hårdare krav för, och erbjuda fördjupning i de teoretiska ämnena. De yrkesförberedande programmen ska fokusera på karaktärs och yrkesämnen, 90 % godkänt ska krävas i kursen för att få en yrkesexamen, men en möjlighet ska även finnas för att läsa in högskolebehörighet. Syftet med utbildningen ska vara att eleverna sedan kan gå direkt ut i arbetslivet och därav ska även kärnämnen tydligt anpassas efter yrkesinriktningen.

”Vi är övertygade om att dessa förändringar kommer att leda till att betydligt fler ungdomar idag blir motiverade att klara gymnasiet, får stärkt självförtroende och en bra grund för att etablera sig på arbetsmarknaden.”⁴⁵

Lärlingsutbildningen ska i huvudsak vara förelagd på en arbetsplats men vara kopplad till en gymnasieskola om eleverna vill läsa in kärnämnen. Efter avslutad utbildning ska man få möjlighet till läringsexamen eller gesällbrev, denna utbildning är till för dem som är skickliga i ett yrke men inte vill gå vidare till akademiska studier.⁴⁶ Ett orosmoln som Katarina Folmer i en ledare yttrar kring lärlingsutbildningen är hur gymnasieskolan ska få med sig arbetsgivarna för att ta emot lärlingar utan att det ett sätt att utnyttja billig arbetskraft. Hon eftersöker lagar som motverkar utnyttjande samt att det sker regelbunden uppföljning av lärlingssystemet så det inte överlever endast av prestigeskäl.⁴⁷

Analys av gymnasiets planerade uppbyggnad 2009

Så som för 1963 kan för 2009 alla tre faktorer ses i debatten, dock inte på samma premisser. Jag anser att det finns en ideologisk aspekt i att anpassa gymnasiet efter

⁴³ Ann Charlotte Marteus, ”Major Björklund mascherar rätt”, *Expressen*, 070207

⁴⁴ Anonym ledare, ”En bättre gymnasieskola”, *Sydsvenskan*, 070814

⁴⁵ Mer kunskap- en modern utbildningspolitik, s. 21

⁴⁶ Ibid, s. 21

⁴⁷ Katarina Folmer, ”Välkommet med ny gymnasieskola”, *GT*, 070207

individernas egna intressen och inte tvinga någon att läsa ämnen som den själv inte vill. Den liberala traditionen ställer individen i centrum och vill skapa valfrihet då man anser att varje individ är kapabel att bedöma sina egna intressen.⁴⁸ Detta drag syns även i alliansregeringens tankesätt. Men även ett strukturellt inslag finns, faktorn att få fler elever att utbilda sig inom hantverksyrken som efterfrågas mer på arbetsmarknaden. Det finns en ekonomisk aspekt i vikten av att få fler elever att gå ut gymnasiet, både att fler kan ta sig till högskola eller starta arbeta men även att varje gymnasieelev kostar staten genom den så kallade skolpengen samt att en senare omskolning i komvux är en kostnad.

6.2 Undervisningens ämnesinnehåll

Nedan studeras vilka ämnen bör studeras och varför. Här fokuserar jag på att studera de ämnen som förekommer frekvent i undersökningsmaterialet. För båda reformer gäller liknande inriktningar på debatten och följande ämnen är intressanta: Språk, religionskunskap och kärnämnen.

Undervisningens ämnesinnehåll, 1963

I en ledare 1963 diskuteras en utredning som handlar om vilka ämnen elever intresserar sig för. Författaren menar att gymnasieelever värderar traditionella ämnen som latin och kristendom lågt och istället vill läsa ämnen som moderna språk, samhällsorientering samt allmänbildning i humanism och naturvetenskap. En konsekvens av att öka undervisningen i moderna språk blir att de klassiska språken kommer att dras ned på. Latinet anses nödvändigt endast av äldre professorer på universiteten och borde därför enligt författaren kunna vävas in i de moderna språken.⁴⁹ Även vilka moderna språk som skall studeras är uppe för debatt då en kommentar från 1963 påpekar att engelska är det enda språk som bör vara obligatoriskt och det andra språket bör vara valfritt. Detta trots att avnämarna⁵⁰ anser att tyska är det näst viktigaste språket⁵¹. Här håller dock inte tidigare ovan nämnda ledare med utan anser att engelska och tyska bör vara obligatoriskt med möjlighet att välja ett tredje språk valfritt, detta för att tillfredställa avnämarna.⁵² Samma ledare fortsätter med att säga kristendomsämnets öde kommer att bestämmas genom en

⁴⁸ Reidar Larsson, *Politiska ideologier i vår tid*, s. 126

⁴⁹ Osignerad ledare, "Gymnasiet och det moderna bildningsidealet", *Tiden* 1963, s. 322-24.

⁵⁰ Avnämnares är de postgymnasiala utbildningsanstalterna samt näringslivet

⁵¹ Inrikesspeglarna, "Språken i gymnasiet", *Tiden* 1963 s. 444.

⁵² Osignerad ledare, "Gymnasiet och det moderna bildningsidealet", *Tiden* 1963 s. 325.

dragkamp mellan troende och icke troende och att en objektiv religionsundervisningen inte är möjlig med "... nuvarande uppsättning fromma kristendomslärare och böcker."⁵³ Gymnasieutredningen anser att det finns tre viktiga delar som gymnasiet bör ge studenterna. Först specialförberedelser för verksamhet inom avnämningarområde, det andra är kommunikationsfärdigheter i svenska samt ett eller två moderna språk. Det sista är allmänna ej ämnesbudna färdigheter som studie och arbetsteknik.⁵⁴ Därav anser man att det är moderna språk genom de ökade internationella relationerna som bör primeras, latin ska endast läsas av teologerna.⁵⁵

I en kommentar 1963 behandlas en stor namninsamling som folk skrivit under för att ha kvar kristendomsämnet i skolan. Författaren menar att det bara är en kvantitativ framgång och inte en kvalitativ då folk inte har vetat vad de skrivit under på. Kristna rörelser har förstorat frågan till en uppslutning kring kristen tro och författaren avslutar med att säga: "Resultatet av namninsamlingen är därför tillfredställande: ingen ansvarig politiker kan ta någon hänsyn till den."⁵⁶ I en annan kommentar från 1964 skriver författaren att frågan om antalet timmar i religionsundervisningen fått dominera debatten om den framtida gymnasieundervisningen. Frågan har enligt honom blivit en anledning för oppositionen att motionera om gymnasieutredningen: "... frågan har övergått från att i första hand vara en religiös samvetsfråga till att bli ett oppositionens politiska vapen."⁵⁷ I gymnasieutredningen utgår utredarna i sin syn på religionsämnet precis som för andra ämnen utifrån avnämnrkrav, samhällskrav samt individernas önskemål. De konstaterar dock tidigt i utredningen att religionsämnet ska behandla alla världsreligioner och ge utrymme åt den individuella tron. Utredningen menar att enligt avnämnrarna, universiteten i detta fall, krävs djupare kristendoms-kunskaper endast vid teologiska studier och detta kan man tillgodose genom att ge ökade bibelstudier inom svenskämnets litteraturdel. När det gäller samhällets krav menar utredarna att alla gymnasieungdomar bör få dessa kunskaper oavsett inriktning på utbildningen. Tillsist har utredarna gjort en undersökning bland ungdomar vilken visar att det inte finns något intresse från dessa att studera kristendoms-kunskap. Därför menar utredningen att ämnet bör heta

⁵³ Osignerad ledare, "Gymnasiet och det moderna bildningsidealet", *Tiden* 1963, s. 324.

⁵⁴ SOU 1963:42, *Ett nytt gymnasium*, s. 186

⁵⁵ *Ibid* s. 181-182

⁵⁶ Kommentar, "Ett kristet fiasko", *Tiden* 1963 s. 637.

⁵⁷ Kommentar, "Gymnasieformen och framtids-vyn", *Tiden* 1964 s. 510.

religionskunskap och behandla större frågor och fler religioner än vad kristendomskunskapen tidigare har gjort.⁵⁸ Frågan om att göra skolan objektiv var en stor del i kristendomsfrågan. Hans-Erik Östlundh skriver att skolans roll som opinionsbildare där han menar att uppgiften för undervisningen kan inte vara att lära ut moraliska regler, men att befordra en genomtänkt syn i värdefrågor.⁵⁹ Att fostra av eleverna är en viktig funktion för skolan anser Carl Lundh i sin artikel där han skriver om att det i gymnasiet borde vara obligatoriskt för eleverna att yrkespraktisera.⁶⁰ Han anser att elevernas sociala fostran vidgas genom att besöka arbetsplatser samt att man inte riskerar få en ”teoretisk begåvnings’ elit”⁶¹ i skolan och att det ska vara ett obligatorium för att få en kontinuitet från grundskolan. Efter Lundhs artikel finns ett svar från ecklesiastikministern⁶² Ragnar Edenman som menar att det inte ska vara obligatoriskt innan man testat detta på olika försöksorter då det ställer höga krav på företagare, yrkesutövare och arbetsförmedling. Edenman avslutar med att säga att innan nya åtaganden görs måste vi förvissa oss om att de som redan är gjorda kan infrias.⁶³ Även gymnasieutredningen resonerar kring frågan hur gymnasieeleverna ska få sig den kunskap tillgodogjord som de som istället arbetar. De som väljer att studera får ofta mer begränsade och konstlade erfarenheter och man måste vara på sin vakt för isolering menar utredarna.⁶⁴

Analys av utbildningens ämnesinnehåll 1963

Utformningen av skolan handlar både om vad undervisningen skall leda till i längden samt det mer praktiska om vilka ämnen som bör läsas och varför.

Vilka ämnen som skulle studeras på gymnasiet var en av de större tvistefrågorna. Skulle de traditionella gymnasieämnena som latin och kristendom finnas kvar eller behövs det nya ämnen i den framtida skolan. Här kan man se både en ideologisk samt en strukturell förklaring. Den ideologiska handlar om vad de elever som traditionellt inte gått på gymnasiet men nu kommer dit egentligen behöver läsa för att sedan klara

⁵⁸ SOU 1963:42, *Ett nytt gymnasium*, s. 359-361

⁵⁹ Hans-Erik Östlundh, ”Mål och fostran i gymnasium och fackskola”, *Tiden* 1965 s. 175.

⁶⁰ Carl Lundh, ”Praktisk yrkesorientering i de gymnasiala skolorna”, *Tiden* 1965 s. 431.

⁶¹ *Ibid.*, s. 433.

⁶² Ecklesiastikdepartementet ansvarade för ärenden som rörde kyrkan, utbildning och forskning samt kulturlivet. 1968 byttes namnet till utbildningsdepartementet. Ecklesiastikminister är alltså dåtidens utbildningsminister.

⁶³ Ragnar Edenman, ”Först måste gjorda åtaganden infrias”, *Tiden* 1965 s. 435

⁶⁴ SOU 1963:42, *Ett nytt gymnasium*, s. 192

sig i yrkeslivet. De strukturella samhällsförändringar som skett i omvärlden ställer nya krav på gymnasieelevernas kompetens, t.ex. goda kunskaper i engelska för de ökade internationella kontakterna. Att kristendomen inte värderas lika högt länge kan ha att göra med den socialdemokratiska ideologin som anser att skolan skall hållas mer objektiv.

Undervisningens planerade ämnesinnehåll, 2009

I en debattartikel i DN skriver Lars Leijonborg⁶⁵ om hur han vill motivera elever att läsa mer fördjupningsämnen som högre matematikkurser samt språkkurser.

”Hela vår tillvaro Europeiseras och globaliseras, men våra ungdomars språkkunskaper halveras. Så får det inte vara. Det är hög tid att förändra signalsystemet.”⁶⁶

Leijonborg menar att den nuvarande gymnasiestrukturen uppmuntrar till att läsa lokala tillvalskurser än mer krävande ämnen då det ger högskolepoäng utan att behöva läsa lika hårt. Därav är hans förslag att man ska kunna få meritpoäng för fördjupningskurser som sedan räknas in det meritvärde som eleverna söker in på till högskolan. Huvudsyftet är att det ska löna sig att läsa språk, flera stycken samt läsa dem längre, både B och C språk ska ge en halv meritpoäng. Det gäller inte bara de traditionella B och C språken som tyska, franska och spanska utan även andra moderna språk, Leijonborg menar att: ”I en globaliserad värld kommer behovet att öka av människor som kan till exempel ryska, kinesiska eller italienska.”⁶⁷ Kring detta får Björklund medhåll av Katarina Folmer, hon menar att hälften så många elever har valt att läsa B-språk på en tio årstid. Orsaken till detta är enligt henne: ”... mycket meck för lite belöning.”⁶⁸ Men även fördjupning i engelska ska enligt Leijonborg ge meritpoäng då fler svenskar bör behärska kvalificerad engelska samt att meritpoäng kan ges för den högsta matematikkursen, E.⁶⁹ Tillsist kan fördjupningskurser i ämnen som riktar sig mot det som område som eleven vill studera på högskolan ge extra meritpoäng. I det första direktivet som gavs åt gymnasieutredningen ifrån alliansregeringen finns tydliga direktiv att utreda hur tillträdesbestämmelserna till högskolan skall se ut, enligt alliansregeringen så påverkar de starkt elevernas prestationer och

⁶⁵ Lars Leijonborg var september 2007 folkpartiets partiledare och utbildningsminister

⁶⁶ Lars Leijonborg, ”Högre språk och mattekrav ska ge gräddfil till högskolan”, DN 2007

⁶⁷ Ibid.

⁶⁸ Katarina Folmer, ”Välkommet med en ny gymnasieskola”, GT, 070207

⁶⁹ Lars Leijonborg, ”Högre språk och mattekrav ska ge gräddfil till högskolan”, DN 2007

strategiska val i gymnasieskolan. Genom att ha tydliga krav på gymnasieexamen och behörighetskrav till högskoleutbildningar ska eleverna lättare veta vad de behöver läsa in för att få de förkunskaper som krävs för att läsa vidare.⁷⁰

Enligt de direktiv som gymnasieutredningen har fått från alliansregeringen så ska de utgå ifrån att svenska eller svenska som andraspråk, engelska, matematik, idrott och hälsa, samhällskunskap samt religionskunskap även i fortsättningen ska vara kärnämnen och att historia införs som nytt kärnämne. En annan viktig utgångspunkt för utredningen är att kärnämnen i gymnasieskolan definieras som sådana ämnen som ska ingå i samtliga program och i lärlingsutbildning, men som kan variera till mål och innehåll. Det innebär att de yrkesinriktade utbildningarna ska ha inslag av den kommande yrkesrollen även inom kärnämneskurserna, detta menar alliansregeringen kommer att ge eleverna en bättre helhet i sin utbildning och motivera dem mer.⁷¹

Även projektarbetet ska enligt direktiven vara obligatoriskt för en gymnasieexamen och här ska också inriktningen kunna anpassas efter yrkes eller ämnesområde som eleven fördjupar sig inom.⁷²

Analys av utbildningens planerade ämnesinnehåll 2009

En strukturell faktor syns tydligt då det globaliserade samhället har viktig del i varför eleverna skall läsa språkämnen och fortfarande ses ett behov av språkkunskaper pga. en ökad internationalisering. Nu har dock fler språk tagits med än på 60-talet. En viktig del är frågan om behörighet till högskolan och hur elever kan uppmuntras till fördjupning i ämnesstudier, även detta är en strukturell fråga när det handlar om en viktig del av arbetskraften i samhället, de högtbildade. Även anpassningen efter yrkesutbildning är viktig, en ekonomisk faktor syns då fler elever på så sätt ska klara av sina gymnasiestudier.

⁷⁰ <http://www.regeringen.se/sb/d/8936/a/78949>, 071101

⁷¹ <http://www.regeringen.se/sb/d/108/a/91232>, 071101

⁷² <http://www.regeringen.se/sb/d/8936/a/78949>, 071101

6.3 Utbildningens långsiktiga mål

Vilka långsiktiga mål bör uppnås och hur?

Utbildningens långsiktiga mål, 1963

Gymnasiets mål enligt utredarna i gymnasieutredningen är: Personlighetsutveckling som innehåller en kritisk skolning, social fostran samt förståelse för andra människor, förberedande för kommande verksamhet som ska ge specialförberedelser inom yrket, kommunikationsfärdigheter, språk, förberedelse för samhällslivet, studie och arbetsvanor, vana studera självständigt samt planera och arbeta.⁷³

Studieteknik är något som ofta framkommer i gymnasieutredningens skrivelser, det är en viktig del för att självständigt kunna planera och arbeta. Utredningen vill dock inte ha en egen kurs i studieteknik utan har bakat in inslag av studieteknik i alla ämnen i läroplanen.⁷⁴ Per Erik Brolin skriver 1961 om studieteknik där han anser att om man skulle förändra böckerna i studieteknik skulle undervisningen i alla orienteringsämnen vara undervisning i läsa svenska och i studieteknik. Institutionerna tvingar nu fram olämpliga böcker p.g.a. de är billiga.⁷⁵ Brolin fortsätter med att ifrågasätta kravet på fasta kunskaper:

”Betyder ’kunskap’, att gymnasisten vid ett givet tillfälle, vid examen, skall kunna återge så många fakta som möjligt?”⁷⁶

Brolin ställer sig undrande till vad man behöver från skolan, är det som ovan att återge fakta eller att kunna ett litet urval fakta och sedan äga färdighet att snabbt kunna fylla på sin grundkunskap vid behov. Han menar att lärare och eleverna skall ha möjlighet att själva välja vad som intresserar dem genom att först ha en kort grundkurs och sedan fördjupningar i valda delar. En ledare från – 63 är inne på samma spår som Brolin och menar att man måste göra klart för sig att utbildningens målsättning måste anpassas till elevintressena och inte tvärtom.⁷⁷ Enligt författaren är därför följande två punkter viktiga i skolan för att kunna anpassa skolan efter elevernas variationer; att erbjuda innehållsmässigt nya studievägar samt anpassning

⁷³ SOU 1963:42, *Ett nytt gymnasium*, s. 201-203

⁷⁴ Ibid, s. 431-432

⁷⁵ Per Erik Brolin, ”Allmänbildning på gymnasiet”, *Tiden* 1961 s. 113.

⁷⁶ Ibid.

⁷⁷ Osignerad ledare, ”Gymnasium eller gymnasieskola”, *Tiden* 1963 s. 68.

efter elevernas studieförutsättningar.⁷⁸ Gymnasieutredningen betonar några faktorer som påverkar studieresultatet för en elev: Förutbildning, elevens förutsättningar, gymnasiets utformning, pedagogiska hjälpmedel, elevvårdande åtgärder samt lärarutbildning och kvalitet.⁷⁹

Hans-Erik Östlundh tar i sin artikel upp fyra mål som anses viktiga i skolan: Specialförberedelser som varierar beroende på elevens intresse, kommunikationsfärdigheter, allmänna studie och arbetstekniska kunskaper samt förberedelse för samhällslivet.⁸⁰ Östlundh skriver även om elevernas medverkan i skolan där han anser att det är viktigt att eleverna bedöms på samma sätt som de skulle ha gjort i samhället samt att skolan fungerar demokratiskt så att eleverna känner sig delaktiga. Därför anser han att politiska, religiösa och andra opinionsbildande ungdomsorganisationer skall finnas i skolan för eleverna. Östlundh avslutar med att säga:

”Jag brukar personligen hävda att de gymnasiala skolformerna genom sitt arbete och genom sin fostran skall söka ge eleverna det de gick miste om just därför att de valde att fortsätta i skolan.”⁸¹

Analys av utbildningens långsiktiga mål 1963

Undervisningsmålen är långsträvnade och handlar mycket om vad eleverna ska ha nytta i senare livet. Många av författarna försöker se till elevernas egenintresse och hur man ska kunna möta dem samtidigt som skolans stora övergripande mål som fostran och demokrati måste bevakas. Hela denna diskussion anser jag är väldigt ideologiskt men samtidigt väldigt modern, vissa saker som debatteras är aktuella än idag t.ex. den om studieteknik och fasta kunskaper. Det handlar mycket om vad kunskap egentligen är och hur eleverna på bästa sätt skall ta emot kunskap för att lära för livet. Men hela tiden kan man ana arbetarklassdilemmat i bakgrunden, hur ska skolan kunna ge de nya eleverna den kunskap de tidigare fick genom en tidig start i arbetslivet. Detta är en strukturell faktor då samhället har förändrats ifrån att unga tidigt börjar arbeta till att unga längre och länge går kvar i skolan.

⁷⁸ Osignerad ledare, ”Gymnasium eller gymnasieskola”, *Tiden* 1963, s. 69.

⁷⁹ SOU 1963:42, *Ett nytt gymnasium*, s. 210

⁸⁰ Hans-Erik Östlundh, ”Mål och fostran i gymnasium och fackskola”, *Tiden* 1965 s. 173.

⁸¹ *Ibid*, s. 178.

Utbildningens planerade långsiktiga mål, 2009

”Alliansen menar att en översyn av skolans mål är nödvändigt. Kunskapsmålen måste förtydligas och processmålen bli färre. Eftersom vi också vill tidigarelägga betygen och införa fler betygssteg måste nya betygs-kriterier tas fram.”⁸²

Målstyrningen fungerar inte menar alliansen och därav blir kunskapsuppdraget lidande, nu finns alltför många och otydliga mål medan befogenheterna för rektorer och lärare är oklara. Därför ska målen minskas ner samt de nationella kunskapsmålen i varje ämne förtydligas och skolors självbestämmande öka.⁸³

Björklund menar att målstyrningen inte har fungerat då kunskapskraven inte är tydliga och utvärderingar inte funnits.

”Klyftorna i resultat mellan barn från olika uppväxtvillkor består. Trots att det helt övergripande målet med svensk utbildningspolitik har varit att öka den sociala jämlikheten, har Sverige totalt misslyckats med att nå detta mål. Elever med högutbildade föräldrar når väsentligt högre resultat i skolan än elever med lågutbildade föräldrar.”⁸⁴

Björklund får medhåll i sina ideér kring gymnasieskolan utav en ledare i Göteborgs-posten som menar att den nuvarande gymnasieformen leder till en större utslagning av elever samt ökat klassklyftorna. Men en återinföring av lärlingssystemet och med praktiska utbildningar som ger en yrkesidentitet och inte rätt till högre studier anser ledaren att gymnasiet att utslagningen kan minska bland eleverna.⁸⁵

Genom att införa nationella prov och betyg tidigare i grundskolan anser Björklund att många insatser kan sättas in tidigare för svaga elever istället för att de hamnar på individuella programmet på gymnasiet. En grundorsak till varför den svenska skolans resultat försämras är att prov och resultat inte införts tidigare i skolan av förra regeringen anser han.⁸⁶

⁸² Mer kunskap- en modern utbildningspolitik, s. 13

⁸³ Ibid. s. 32

⁸⁴ Jan Björklund, ”Vi inför nationella prov i årskurs 3”, *DN* 29/11-06

⁸⁵ Anonym ledare, ”Ett gymnasium för alla”, *Göteborgs-Posten*, 071008

⁸⁶ Ibid.

En ökad studiero samt trygghet måste finnas i skolan menar alliansen, detta nås genom en värdegrund som är väl förankrad hos personal och elever.⁸⁷ Dock menar man att det är föräldrarna som har huvudansvaret för barnens fostran och skolan ska stödja föräldrarna i detta arbete med att ge en förståelse för de koder och regler som finns i samhället. För att få skolan trygg kommer fler befogenheter för rektorer och lärare införas som förflyttning av mobbare, avstängning i kortare tider samt omhändertagning av föremål.⁸⁸

Genom en ny satsning från regeringens sida, "Läraryftet", ska fler lärare fortbildas samt obehöriga erbjudas kompletterande utbildning. Även lärarhögskolan ska förändras samt en lärarauktorisering införas som stämmer med Bolognasystemet, kommunerna ska förbjudas att fast anställa obehöriga lärare.⁸⁹ Detta för att höja statusen på yrket samt höja kvalitén på undervisningen i skolan, enligt Björklund och Leijonborg kommer 36 000 lärare gå i pension under de närmaste 7 åren och därav vikten att få in ny utbildad arbetskraft.⁹⁰

Analys av utbildningens planerade långsiktiga mål 2009

En ideologisk faktor att tidigt få utvärderingar i skolan i och med prov och betyg tidigareläggs. Även satsningen på social trygghet i skolan med nya striktare regler kring hantering av bl.a. mobbing, skolk samt uppträdande är en ideologisk faktor. Att höja statusen på läraryrket genom satsningen Läraryftet är viktigt 2009 då man anser att det finns alltför många obehöriga lärare i skolan som påverkar kvalitén på undervisningen.

⁸⁷ Mer kunskap- en modern utbildningspolitik, s. 14

⁸⁸ Ibid, s. 15

⁸⁹ Leijonborg och Björklund, "Vi satsar 3,5 miljarder på högre lärarkompetens", DN 20/4-07

⁹⁰ Ibid, DN 20/4-07

8. Avslutning

8.1 Slutsatser

I denna uppsats har jag undersökt debatten i tidskriften *Tiden* samt i *Dagens Nyheter* för att se vad Socialdemokraterna tyckte och tänkte om gymnasiereformen samt hur alliansen idag vill reformera gymnasieskolan. Varför ville man reformera gymnasiet och hur skulle det sen se ut? Jag försökte även se vilka bakomliggande faktorer det kunde finnas till varför mina undersökningsvariabler var debatterade, dessa faktorer var ekonomiska, strukturella eller ideologiska. För att enkelt visa några av mina resultat har jag sammanställt dem i det analyschema jag presenterade i inledningen. Dessa resultat kommer jag sedan att diskutera i nästa avsnitt.

1960	Ekonomiska	Strukturella	Ideologiska
Gymnasiets uppbyggnad	Billigare med en gymnasieform	Ökat tryck med fler elever	Alla har rätt till utbildning som bör vara likvärdig
Undervisningens ämnesinnehåll		Nytt mer internationellt samhälle	Demokratisk, fri objektiv skola
Utbildningens långsiktiga mål		Elever förlorad kontakt samhället	Eleven och kunskapsmålen

Figur 3, översikt -60 talet

2009	Ekonomiska	Strukturella	Ideologiska
Gymnasiets uppbyggnad	Förändringar för att få färre elever att hoppa av gymnasiet	Behov av utbildade hantverkare i framtiden	Alla har rätt att välja inriktning efter intresse.
Undervisningens ämnesinnehåll		Internationalisering en kräver bättre språkkunskaper	
Utbildningens långsiktiga mål		Ökad satsning på lärarkompetens	Viktigt att komma till rätta med sociala problem i skolan som t.ex. skolk

Figur 4, översikt -09

8.2 Sammanfattande diskussion

Många frågor handlar om stora strukturella förändringar i skolan men även i hela samhället. Näringssektorn utvidgas och ett ökat behov av utbildad arbetskraft växer vilket de politiskt ansvariga försöker tillgodose. På 60-talet måste gymnasiet utvidgas för att fler ungdomar kommer in från arbetarklassen men det blir en svårighet med den rådande strukturen som är smått föråldrad och anpassad efter ett mindre tryck på utbildningen. Kontinuiteten mellan grundskolan och gymnasiet förstärks när fler söker sig till vidare studier och med en nyligen reformerad grundskola behöver gymnasiet anpassas efter grundskolan mer. För 2009 handlar det om att ge alla ungdomar en chans att klara av gymnasiet vilket inte anses möjligt med den rådande gymnasieformen. Därav förslaget med tre olika inriktningar som skall leda till olika slags examen. En parallell kan här dras till 60-talet där det fanns en yrkesskola och en gymnasieskola. Det finns fler likheter mellan de två reformerna men även olikheter dem i mellan.

Likheter mellan 1963 och 2009

I båda fall är de demokratiska aspekterna samt kunskapsmålen för undervisningen viktiga. Detta är en ideologisk faktor som dock är gemensam för de båda ideologierna som partierna representerar. Hur man arbetar med kunskapsmålen skiljer sig mellan reformerna, socialdemokraterna vill ha gemensamma mål för alla elever medan alliansen mer satsar på anpassning efter individuella förutsättningar. Även fostran av elever är något som är aktuellt över tiden, för 1963 blir det viktigt att fostra eleverna i skolan istället för i arbetslivet som tidigare skett. 2009 tas även fostran upp dock menar alliansen att det alltid är föräldrarna som har huvudansvaret för detta och skolan har en stöttande roll.

För både 60-talet och 2009 är en strukturell faktor med internationaliseringen en viktig del kring innehållet i undervisningen. Globaliseringen styr vad och varför vissa ämnen skall läsas då arbetsmarknaden börjar kräva detta ifrån sina medarbetare. Detta handlar främst om språkundervisningen där politikerna har åsikter kring vilka språk som kommer att efterfrågas i omvärlden och därav tankegångarna kring hur man ska locka unga att läsa in just dessa språk.

Även ekonomiskt finns det likheter, 1963 ansågs det billigare med ett gymnasium istället för flera parallella och det var en av anledningarna till att genomföra reformen. 2009 är det en viktig anledning att behålla eleverna i skolan och få dem att nå kunskapsmålen. Det är dyrt att de ska omskolas senare i livet och detta menar jag kan ses bl.a. genom de neddragningar som skett sedan årsskiftet 2007 för komvux verksamheten.

Olikheter mellan 1963 och 2009

Det strukturella är inte helt detsamma 2009 som 1963, på 60-talet fanns utmaningen med att en mängd nya elever skall komma till gymnasiet och hur tar man hand om dessa på bästa sätt. För 2009 finns eleverna redan i gymnasieskolan och det blir mer viktigt att behålla alla elever då det anses att en stor del av dem blir tidigt utslagna ur utbildningssystemet. Den ideologiska faktorn syns sedan tydligt i hur man vill genomföra en gymnasieskola för alla elever. För 1963 ser man tydligt tankegångarna att en likvärdig skola innebär att alla elever får samma utbildning medan det på 2000-talet anses att individens rätt att välja sin egen utbildning är en viktigare faktor.

2009 är det viktigt med lärarnas utbildning och rättigheter att ingripa i skolan, detta är något som inte alls syns i debatten på 60-talet. Detta kan vara en strukturell fråga då ny teknik har trätt in i skolan sedan 60-talet vilket påverkar situationen med t.ex. användningen av mobiltelefoner. Alliansen menar att lärarnas yrkesstatus är låg vilket påverkar hur många som utbildar sig, därav har vi alltför många obehöriga lärare i skolan idag. Dock verkar detta inte vara ett problem på 60-talet trots att den ökade strömmen av elever borde ha satt hög press på rekryteringen av lärare till gymnasiet. Både Carlgren och Marton samt Colnerud och Granström menar att lärarnas situation förändrats under de senaste årtiondena, lärarna har inte automatiskt respekt samt att de har både målen och elevernas bästa att se till. Läroplanen styr inte längre arbetet som det tidigare gjort utan lärarna är genomförarna. Att det blivit en skillnad för lärarna idag mot 1963 kan verifieras i undersökningen då dessa frågor om lärarnas status och auktoritet inte tidigare debatterats.

Sammanfattande analys

Båda skolreformer har försökt att se till de framtida behoven som kommer och sedan rätta till skolan utefter dessa premisser. Detta går emot Per Dalins teori om att framtiden inte går att förutsäga och därav bör man istället se till vilken framtid man vill ha. Jag anser att det finns både likheter och skillnader till de faktorer som ligger bakom en stor förändring i det gymnasiala systemet. För båda reformerna är det viktigt att behålla eleverna i gymnasiet och väl där att få dem att fullfölja sina studier. Dock ser vägen dit olika ut för de olika reformerna. Jan Björklund menar att det är arbetarklassens barn, de lågutbildade, som fortfarande inte når målen i skolan och därmed bör man fundera över om socialdemokraternas strategi efter 1963 verkligen har fungerat? Har vi sedan 1960-talet arbetat för att slussa in en kategori av elever som fortfarande inte kan nå kunskapsmålen eller finns det andra anledning till denna siffra? Denna fråga kan inte den här undersökningen svara på men det vore en intressant vidare studie av ämnet.

Resultaten visar att två av faktorerna, den ideologiska samt den strukturella, är bakomliggande faktorer till varför vissa frågor debatteras mer än andra i gymnasiereformens debatt. Även om den ekonomiska faktorn är förekommande så tar den inte lika stor plats samt används inte som ett avgörande argument för att reformera gymnasieskolan. En begränsning i studien att de två årtiondena som studeras präglas av ekonomiskt tillväxt och det kan vara en anledning till varför man just nu vill reformer skolan; det finns en ekonomi som klarar kostnaderna. För att belägga denna teori skulle en större studie behövas som ser till andra reformer och även andra länders skolutveckling.

Källförteckning

Tidskrift

Tiden 1961-1965

Dagens Nyheter 2006-2007

Pedagogiska magasinet 2007

Expressen 2006-2007

Sydsvenska dagbladet 2006-2007

Göteborgs-Posten 2006-2007

Litteratur

Carlgren, Ingrid och Marton, Ference, *Lärare av imorgon* (Stockholm 2004)

Colnerud och Granström, *Respekt för läraryrket* (Mölnlycke 2004)

Dahllöf, Urban och Sandgren, Lennart, *Gymnasiereformen* (Stockholm 1963)

Dalin Per, *Skolutveckling teori* (Stockholm 1994)

Dalin Per, *Utbildning för ett nytt århundrade* (Stockholm 1994)

Denscombe, Martyn, *Forskningshandboken*, (Lund 2000)

Direktiv 2007:8, *En reformerad gymnasieskola*

Direktiv 2007:143, *Tilläggsdirektiv till Gymnasieutredningen*

Larsson, Reidar, *Politiska ideologier i vår tid*, (Lund 1997)

Läroplanen för de frivilliga skolformerna - Lpf 94

Mer kunskap – en modern utbildnings politik (2006)

Munknäs, Stig, *Tidningspressen och den nya skolan* (Stockholm 1983)

Proportion 1990/91:85, *Växa med kunskaper* (Stockholm 1990)

Richardson, Gunnar, *Svensk utbildningshistoria* (Lund 2003)

SOU 1963:42, *Ett nytt Gymnasium* (Stockholm 1963)

Wiklund Matilda, *Kunskapens fanbärare* (Örebro universitet 2006)

Internet

<http://www.moderat.se>, 070315

<http://www.regeringen.se>, 071101